

The background of the slide is a light blue-grey color with a repeating pattern of white birds in flight, scattered across the entire area. The birds are shown in various stages of flight, with wings spread, creating a sense of movement and freedom.

Od tranzistora do mikroprocesora

Neformalni pregled

*Ivo Penzar
fg microtec, Zagreb*

Siječanj 2009.

Pregled

- tranzistor
integrirani krug (IC)
mikroprocesor
- od kasnih 1940-tih
do kasnih 1960-tih
(do danas)
- Moorov zakon:
opservacija (a posteriori)
ili smjernice (a priori)
- zlatno doba Bellovih
laboratorija
(Bell Telephone Labs)
- 'Fairchildren' genealogija
začeci Silicijske doline
- teorija 'singulariteta' kao
poopćenje Moorovog
zakona:
utopija ili propast
čovječanstva

Tranzistor naš svagdašnji

- **transform, resistor**
- pojačivač signala
preklopnik
- diskretni
integrirani
- Intel (Nehalem)
45 nm, 3.2 GHz, 8 core
 1.5×10^9 tranzistora
- ARM (Cambridge, UK)
 3×10^9 licenciranih
procesora godišnje
- **Q:** 2002 godišnja proizvodnja tranzistora po stanovniku
Zemlje: a) 6000   b) 60,000   c) 60 mil.   d) 6×10^9

American Telephone & Telegraph

- A. G. Bell 1879
Bell Telephone Co.
- Bellovi patenti (do 1917)
1913 otkupljuju patente za
vakuumsku cijev
WWI: AT&T vs. RCA patenti za
radio vezu
- transkont. veza 1915
transatl. radio veza 1927
TAT-1 kablovska 1956
Telstar-I satelit 1962
- ‘prirodni monopol’ od nac. interesa
(kont. SAD bez Aljaske)
“five/six nines” QoS
- Bell Labs (istraživanja)
Western Electric (proizv. opreme)
- 1974 prihod iznosi 1.4%
američkog BDP-a
3x veći no General Motors
100 mil. korisnika, 1 mil.
zaposlenika
- 1982 anti-trust nagodba i raspad:
“Ma Bell” (veze) i 7 “Baby Bells”
(reg. operateri)
- 1996 deregulacija
konkurencija: MCI, Sprint
- 2005 SBC Comm. (baby) kupuje
AT&T Corp. i osniva AT&T Inc.

Bell Laboratories

- osnovani 1925.
Lucent Technologies 1995
Bell Labs. ponovno 2007
- “R&D tax” 2% ukupnog prihoda
ATT-a
1974 tadašnjih 500 mil. \$
- 30,000 patenata
- 6 Nobelovih nagrada (fizika):
1937 valna priroda materije
1956 tranzistor
1977 provodlj. nesavrš. kristala
1978 kozmičko zračenje
1997 hlađenje atoma laserom
1998 kvantni Hallov efekt
- H. Nyquist (dvostruka frekv.
uzorkovanja)
C. Shannon (Math. Th. of Comm.,
1948)
- tranzistor, laseri, solarne ćelije
- MOSFET, CCD
DSL, PCM, DTMF
TDMA, CDMA, OFDM, WaveLAN
- UNIX OS
programski jezici C, C++
BELLMAC 32 (1980)
- Statistical Process Control
metodologija, začeci za Six Sigma

Izum tranzistora

- prvi patenti (bez praktičnih rezultata):
E. Lilienfeld, Kanada 1925
O. Heil, Njemačka 1934
- **Bell Labs:**
J. Bardeen, W. Brattain, XII 1947, germanijski kontaktni tranzistor
W. Shockley et al., I 1948, germanijski spojni tranzistor
C. Fuller, G. Pearson, 1953, difuzijski proces (prve solarne ćelije)
M. Tannenbaum, III 1954, silicijski spojni tranzistor (J. of Applied Phy, 1955)
- **Texas Instruments:**
G. Teal (iz Bell Labs), W. Adcock, V 1954, silicijski spojni tranzistor
komercijalna proizvodnja
- **Nobelova nagrada 1958**
Bardeen, Brattain, Shockley
- TI, Fairchild Semiconductors, Motorola i ostali: tranzistori i integrirani krugovi za am. vojsku, avijaciju, NASA-u
- AT&T / Bell Labs frustracija: prva dig. tel. centrala tek 1971, J. Morton (potpredsj.): “**Large Scale Idiots**”

Bell Labs, 1950.

TI, 1954.

Bardeen, Shockley

- John Bardeen (1908-1991)
PhD mat. fiz. Princeton 1936
- Bell Labs (1945-1951)
Urbana-Champaign (1951-1975)
- prvi fizičar s dvije Nobelove nagrade: 1956 (tranzistor), 1972 (super-provodljivost -> tomografija, magn. rez.)
- 1988 Sovj. akademija znanosti: zlatna medalja
1990 Life mag., 100 najzn. Amerikanaca u XX st.
- William Shockley (1910-1989)
PhD fiz. MIT 1936
- VI 1945, za Pentagon: “za pobjedu trebat će pobiti 5-10 mil. Japanaca, uz 400-800 tisuća am. žrtava”
- Bell Labs (1945-1955)
Shockley Semiconductor Lab. (1955-1961)
Stanford (1961-1977)
- 1951 čl. Am. akademije znanosti (41 g.)
- 1970-te: eugeničar

‘Osmorica izdajnika’

- J. Blank
V. Grinich
J. Hoerni
E. Kleiner
J. Last
G. Moore
R. Noyce
S. Roberts

- 1955-1957, rade za Shockley Semiconductor Lab., Mountain View, CA
- 1957 osnivaju Fairchild Semiconductor, San Jose, CA
tranzistori (Apollo), izumljuju integr. krugove (uz Texas Instruments)
1966 prvi iza TI, ispred Motorole; 12 tisuća zaposlenika
- ‘Fairchildren’ kompanije: Intel, AMD, Kleiner-Perkins, itd.

Noyce, Moore

- Robert Noyce (1927-1990)
PhD fiz. MIT 1952
- Gordon Moore (1929-)
PhD kem. fiz. Caltech 1954
- 1957 suosnivaju Fairchild Semiconductors,
1968 suosnivaju Intel
- Noyce vodi Fairchild Semiconductors (uspon i pad)
- Moore vodi Intel, kasnije A. Grove - 'zlatne' godine
- J. Kilby (TI): Nobelova nagrada za suotkriće (iz 1958) integriranog kruga 2000 (Noyce više nije živ)
- Noyce: 'gradonačelnik Silicijske doline'
- Moore, IV 1965, El. Mag., 'Moorov zakon': "gustoća tranzistora u integr. krugu uz koju je cijena po tranz. minimalna, udvostručuje se svake [dvije] godine"

Mikroprocesori (μ P)

- **CPU** (aritmetika + logika) kao integrirani krug (na jednom chipu)
- 4-bitni:
TI TMS 1000, IX 1971
Intel 4004, XI 1971
- 8-bitni:
Intel 8008, 1972
Motorola 6800, 1974
Zilog Z80 (Sinclair ZX-81), 1976
RCA 1802 (Voyager, Viking, Galileo)
- 32 bitni:
Motorola 68000 (Apple Lisa, Macintosh)), 1979
AT&T BELLMAC-32A, 1980
- Intel x86 (PC)
8086 (8), 80286 (16), 80386, 486,
Pentium (32), IA-64 (64)
- **RISC**: MIPS, ARM, PowerPC
- **multicore** dizajn (više procesora zajedno, dijele pristup na sabirnicu, cache)
- **DSP** (digitalni signalni procesor) grafički proc., obrada zvuka
Texas Instruments
- **mikrokontroler (μ C)**:
CPU + memorija + I/O na chipu
npr. ARM 7, 9, 11
embedded primjene:
mob. tel., MP3 ili DVD player,
GPS, perilica, (wireless) router itd.
posebno real-time:
life-support med. oprema, ABS i
sl, fly-by-wire sustavi itd.

Literatura

- IEEE Spectrum mag.
<http://www.spectrum.ieee.org/>
- Wikipedia
<http://www.wikipedia.org/>
- Nobelprize.org
http://nobelprize.org/educational_games/physics/transistor/function/index.html
- About.com: Inventors
<http://inventors.about.com/library/inventors/blmicroprocessor.htm>
- Intel (on-line muzej)
<http://www.intel.com/museum/onlineexhibits.htm>